

TERMÍN: 23.07.2023

xx38087xx
Recenzia A
Vladimír Durgala
vladimir.durgala@health.gov.sk

*Prosím nezasahujte do tejto tabuľky*RECENZENT/KA (meno a priezvisko, pozícia, inštitúcia): **Vladimír Durgala**NÁZOV MATERIÁLU: **Ako oživiť Kúpele Sliač?**TYP VÝSTUPU*[1]: **analýza**

(pri spoločných výstupoch uviesť aj typy individuálnych vkladov):

ANALYTICKÝ ÚTVAR, REZORT: **Ministerstvo hospodárstva SR - Inštitút hospodárskych analýz**AUTORI/KY: **Kamil Boros**

SPOLUAUTORI/KY: - ; - ; - ; -

RECENZNÝ FORMÁT*[2]: **2****PRIPOMIENKY:**

P.č.	Pripomienka sa vzťahuje k (strana, odsek):	Text pripomienky*[3]	Odôvodnenie pripomienky	Vysporiadanie sa s pripomienkou*[4]
1	K materiálu ako takému	Doplnenie materiálu o kontext strategických reforiem v systéme ústavnej zdravotnej starostlivosti, konkrétne reformu Optimalizácia siete nemocníc	Materiál neobsahuje zmienku ani odkaz na reformu Optimalizácia siete nemocníc (zákon 540/2021). Nakoľko ide o systémovú reformu, ktorá sa týka ústavnej zdravotnej starostlivosti - všeobecných a špecializovaných nemocníc, je potrebné ju v rámci	Akceptované Do kapitoly 1.2. bola doplnená rozsiahla pasáž venujúca sa OSN a Kúpeľom Sliač.

			<p>materiálu reflektovať. Z materiálu sa dá predpokladať, že je zámerom zriadiť špecializované ústavné zariadenie (materiál odkazuje na zámer zriadiť Národné centrum pre prevenciu a liečbu srdcovo-cievnych ochorení a na inom mieste sa zas materiál odkazuje na Kúpele Kováčová, na ktoré sa OSN vzťahuje a sú zaradené do siete ako špecializovaná nemocnica s doplnkovým programom).</p>	
2	Str. 6, ods. 4	Skontrolovať správnosť výšky priemernej účtovnej straty na úrovni 550 mil. eur.	550 mil. eur je neprimerane vysoká suma a táto hodnota nevyplýva ani z grafu č. 1 pod textom, kde to skôr vyplýva na 2,5M. Alebo 5,5 milióna, ak berieme do úvahy celé monitorované obdobie? Prípadne, nemôže sa jednať len o 550 tisíc eur?	Akceptované preklep v jednotkách, jedná sa o 550 tis. eur
3	Str.9, ods. 4	Navrhujeme už v tejto časti spomenúť, že finálne číslo lôžkovej kapacity 1 200, bude dosiahnuté v troch etapách a rozpísať koľko lôžok bude vybudovaných v jednotlivých etapách.	Číslo 1 200 je veľmi vysoké číslo a môže pôsobiť až nerealisticky ambiciózne (megalomansky).	Akceptované doplnené o informáciu o troch etapách a odkaz na kapitolu, ktorá ich podrobne opisuje.
4	Str. 10, ods. 3	Zmieniť aj potrebu spolupráce kúpeľov Sliač so zariadeniami v blízkom okolí - s nemocnicami v Banskej Bystrici, Zvolene a kúpeľmi Kováčová.	Je potrebné a žiadúce aby štátne aj neštátne zdravotnícke inštitúcie spolupracovali a koordinovali sa medzi sebou. V kontexte Sliaču ide primárne	Akceptované Doplnený odstavec na konci kapitoly 1.2. o forme

			o akútne nemocnice v Banskej Bystrici (FDR, SÚSSCH, DFN BB) a Zvolene ako aj NRC Kováčová.	spolupráce predovšetkým so SÚSSCH.
5	Str. 11, ods. 1	Doplniť aké služby sa budú poskytovať v kúpeľoch podľa indikačného zoznamu pre kúpeľnú starostlivosť.	Potreba ísť do väčšieho detailu pri indikačnom zozname pre kúpeľnú starostlivosť, aké služby a medicínske programy budú poskytované pacientom, ktoré konkrétne indikácie. Primárne by sme radi videli zameranie na evidence based starostlivosť (Príloha č. 6 k zákonu č. 577/2004 Z.z.) – dominantne teda úhradová skupina A a B.	Akceptované indikácie doplnené do odstavca v kapitole 1.3, vrátane poznámky pod čiarou.
6	Str. 15, Tabuľka 3	Doplniť budúce finančné zdroje – rozdelenie tržieb na tržby od ZP/z VZP a obyvateľov/ samoplatcov za ZS.	V materiály a najmä vo finančnej analýze absentuje rozdelenie budúcich finančných zdrojov kúpeľov v rozdelení na VZP a samoplatcov. Je potrebné uviesť koľko sa plánuje získať peňazí (nominálne v €) z VZP, respektíve aký rast budú mať, koľko si plánujú kúpele zazmluvniť, prípadne ako sa získajú nové finančné zdroje.	Neakceptované Nie je možné spoľahlivo kvantifikovať odhad podielu dopytu a zdrojov tržieb. Finančná analýza bola robená na základe dát o všetkých poskytovateľoch kúpeľnej starostlivosti, pri ktorých je dlhodobý stabilný podiel zdrojov od ZP na úrovni 42%, zvyšok pochádza od klientov. Tieto čísla uvedené v kapitole 1.4 sú najlepším odhadom pre

				rozdelenie tržieb aj pre Kúpele Sliač.
7	Str. 14, ods. 2	Doplniť časový harmonogram a míľniky projektu.	V celkom textovom dokumentu chýba zmienka o časovom harmonograme a míľnikoch projektu. Čitateľ nevie ako dlho bude trvať výstavba etapy A, B, C a ani kedy budú dokončené (hoci dátová príloha obsahuje tento údaj).	Čiastočne akceptované Doplnený text v znení: Pre každú etapu sa podľa projektu počíta s trojročnou dobou realizácie, pričom poradie a fázovanie jednotlivých etáp je predmetom analýzy. Čo sa týka míľnikov, účelom CBA v tejto fáze projektu nie je podrobne popísať všetky kroky rekonštrukcie a harmonogram, z toho dôvodu nie sú v materiáli uvedené. (máme ich však k dispozícii pre fázu 1, vieme ich v prípade potreby poskytnúť)
8	Str. 14, ods. 3-5 + footnote	Celkové náklady v texte sú bez DPH odhadované na 49 871 700 eur pre Etapu A, 51 816 086 eur pre etapu B a 62 662 800 eur pre Etapu C. Avšak, v tabuľke	Ako vhodnejšia sa zdá byť drahšia alternatíva, pretože dané vysvetlenie pre jej zníženie nie je dostatočné: <i>“ambície zvýšenie efektivity a racionalizovanie investičných nákladov”</i> . Takýto prípadný	Akceptované 1) rozdiely medzi nákladmi, ktoré odhadujú Kúpele Sliač a Between vychádzajú primárne z

		<p>č. 2 sú náklady o niekoľko miliónov vyššie (Etapa A, 52 077 808, Etapa B 53 342 165, Etapa C, 64 844 712)Kvôli konzistentnosti by mali byť použité buď jedny (drahšie) alebo druhé (lacnejšie) varianty nákladov</p>	<p>krok je potrebné lepšie odargumentovať. V prípade, že sa IHP naozaj rozhodne uviesť nižšiu variantu, je potrebné vysvetliť ako presne došli k tejto nižšej variante (ako ju odvodili z vyššej varianty). Toto sa dá urobiť prostredníctvom intervalu od nižšej do vyššej cenovej hodnoty, podobne ako bolo tvorené pri finančnej analýze.</p>	<p>dvoch zdrojov: a) náklady na úpravu kúpeľného parku - tu Between nedisponoval dostatočnými informáciami a stave parku, ktorý je v lepšej kondícii, a tým pádom sú potrebné nižšie investície b) pre vybrané stavby boli mierne znížené náklady na základe praxe zo zrealizovaných stavieb, ktoré sú v niektorých prípadoch nižšie ako v cenárskych podkladoch. Tieto skutočnosti boli doplnené do poznámky pod čiarou v kapitole 2.1. 2) náklady v kapitole 2.1. boli odkopírované zo zlého riadku. Upravené podľa tabuľky 2, ktoré sú správne, čím je obovená konzistencia medzi drahšou a lacnejšou variantou.</p>
--	--	--	--	---

9	Str. 15, ods. 1	Odôvodniť, prípadne spomenúť ako vzniklo obdobie 6 rokov.	Bolo by vhodné spomenúť odkiaľ pochádza číslo 6 rokov, aby sa zvýšila spoľahlivosť a transparentnosť informácií.	Akceptované Jedná sa o kvalifikovaný odhad na základe prekonanej životnosti použitých materiálov historickej stavby. Táto veta bola doplnená aj do kapitoly 2.2.
10	Str. 18, ods. 5	Bolo by vhodné lepšie definovať nulový variant.	V texte chýbajú informácie o tom, z čoho presne pozostáva nulový variant a ako bol vyčíslený na príslušnú sumu.	Akceptované nulový variant je definovaný v kapitole 2.2. Bol doplnený spôsob výpočtu.
11	Str. 19, Tabuľka 5	Kumulatívna tabuľka nie je jednoznačne interpretovateľná. Je to čiastočne spôsobené aj nepochopením nulového scenára. Nie je jasné, prečo bol nulový scenár pripočítaný k alternatívam - tieto možnosti chápeme ako vzájomne sa vylučujúce a vyčerpávajúce (ak to tak nie je, je potrebné popísať dôvody).	Aj v prípade, že nulový scenár a iné varianty môžu nastať súčasne), súčet negatívnych cash flows za nulový scenár a Etapy A nie je -12,3 mil ale (-2,7 mil – 8.7 mil = - 11,4 mil) a tieto hodnoty nesedia ani s ďalšími kombináciami variant. Z týchto dôvodov by autori mali zvážiť úpravu tabuľky, prípadne pridať vysvetlivky, aby boli jednoduchšie na pochopenie a umožnili jednoznačnú interpretáciu.	Čiastočne akceptované 1) Finančné ukazovatele v tabuľke 5 sa nezhodujú so súčtom finančných ukazovateľov na základe tabuľky 4, keďže v tabuľke 4 sa počítá s vývojom obsadenosti pre etapy na samostatnej báze a v tabuľke 5 s vývojom obsadenosti sa báze celého projektu. Tento text bol doplnený ako

				<p>poznámka pod čiarou.</p> <p>2) dôvod, prečo je nulový scenár pripočítaný k alternatívam je, že sa počíta s pokračovaním prevádzky Kúpeľov a LD Sliač počas výstavby etáp A a B. Takýto prístup bol zvolený po konzultáciách s ÚHP, podľa ktorého sa majú posudzovať finančné toky celej spoločnosti Kúpele Sliač a nie len samotného projektu. Pre ozrejmienie je táto skutočnosť uvedená v poznámke pod čiarou v kapitole 24.</p>
12	Str. 19, ods. 1	<p>Je potrebné upresniť prečo sú investičné náklady na lôžko odlišné od údajov v G8. Prípadne je potrebné lepšie vysvetliť, že sa jedná o odlišné veci.</p>	<p>Tabuľka G8 uvádza, že náklady na lôžka sú:</p> <p><u>Etapa C</u>: cca 95k eur, <u>Etapa B</u>: cca 46k eur, <u>Etapa C</u>: cca 95k eur.</p> <p>Avšak v texte sú uvedené iné sumy. V prípade, že sa jedná o inú terminológiu tj. 1) cena lôžka (ako posteľ/ izby) a 2) parameter, ktorý prepočítava cenu celého objektu na počet lôžok v ňom umiestnených, by tento fakt mal byť lepšie</p>	<p>Akceptované</p> <p>Jedná sa o investíciu na lôžko v objektoch druhej priority, t.j. o investíciu do doplnkových relaxačných objektov a parkovacích kapacít. V prípade etapy C túto investíciu navyšuje nákladná rekonštrukcia stravovacieho zariadenia</p>

			vysvetlený, prípadne by mohla byť použitá iná metrika, ako napríklad cena za m ² budovy.	LD Palace. Preformulovaný text a doplnená poznámka pod čiarou pre lepšie pochopenie.
13	Str. 20, ods. 2	Dopísať, že tu sa jedná presne o "odporúčaný variant".	Chýba exaktná referencia na odporúčaný variant, čo môže zmiest čitateľa neskôr v tabuľkách.	Akceptované Dopísané
14	Str. 20, ods. 3	Dopísať čo sa bude diať s etapou C, ak sa pozitívny scenár nenaplní.	Scenár, ak by sa obsadenosť kúpeľov a konkurencieschopná cena za lôžko nevyvíjala v súlade s predkolami, čo sa stane s etapou C (resp. Rekonštrukcia KH Palace)? Nakoľko ide o kultúrnu pamiatku, predpokladáme, že nejaké náklady na jej údržbu budú plynúť aj pri nerealizovaní etapy C (taktiež vynechanie rekonštrukcie kultúrnej pamiatky predstavuje spoločenské straty).	Akceptované Doplnené odporúčane pre vypracovanie nového podnikateľského plánu zodpovedajúcemu charakteru objektu
15	Str. 22, ods. 1	Skrátenie, respektíve odstránia dlhých parafráz a citovaní z hlavného textu ekonomickej analýzy. Kvalitatívne popísať spoločenské a ekonomické benefity.	Samotná ekonomická analýza nenesie znaky a prvky CBA ekonomickej analýzy a jedná sa skôr o deskriptívnu analýzu. Aj keď kvantifikácia ekonomických benefitov môže byť náročná, kvalitatívny popis a vypísanie jednotlivých benefitov je možný.	Čiastočne akceptované 1) vychádzame z úvodných odporúčaní ÚHP pre projekt, ktoré k ekonomickej analýze odporúča sa postaviť deskriptívne: "Odporúčame sústrediť sa

			<p>Taktiež veľká časť ekonomickej analýzy sú citácie a parafrázy rôznych odborníkov či štúdií - takéto rozsiahle citácie odporúčame dať do prílohy a do hlavného textu zakomponovať iba hlavné myšlienky pre lepšiu čitateľnosť a prehľadnosť.</p>	<p>na finančné porovnanie. Ekonomické porovnanie realizovať iba ak je možné korektne a relevantne kvantifikovať spoločenské/ekonomické prínosy. Ak by nebolo možné korektne kvantifikovať spoločenské/ekonomické prínosy odporúčame všetky takéto prínosy v ŠU pomenovať a čo najlepšie popísať. "</p> <p>2) kapitola bola v zmysle lepšej čitateľnosti preriedená. Väčšina citácií a parafráz bola presunutá do prílohy 4</p>
16	Str. 22, ods. 4	<p>Potreba doplniť aj iné spoločenské benefity do ekonomickej analýzy ako napríklad:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zvýšenie hospodárnosti budov, • Prínos nových peňažných tokov do regiónu a vplyv na turizmus v regióne, • Vytvorenie nových pracovných miest, 	<p>Materiál obsahuje iba benefity, ktoré sa priamo týkajú kúpeľníctva a ich vplyvom na zdravie, ale absentujú akékoľvek sekundárne benefity a externality.</p>	<p>Akceptované</p> <p>Popis ďalších spoločenských benefitov doplnený do novej kapitoly 3.3.</p>

		<ul style="list-style-type: none"> • Kultúrny prínos- súčasťou projektu je rekonštrukcia kultúrnej pamiatky. 		
17	Str. 30, ods. 1	Uviesť postoj VŠZP a možnosti budúcich vzťahov vo vzťahu k financovaniu investície.	Na začiatku dokumentu sa spomína VŠZP ako jeden z vlastníkov kúpeľov. Je odporúčané, aby bol v analýze spomenutý aj postoj VŠZP, taktiež aj ako sa kúpele chcú vysporiadať s tým, že VŠZP je jeden z majiteľov, či sa uvažuje o tom, že by VŠZP odpredala svoj podiel, či sa bude riediť ich podiel a aké môže spoluvlastníctvo VŠZP spôsobovať zdržania či problémy, atď.	Akceptované V kapitole 4.4. bol doplnený odstavec o riziku vyplývajúcom z akcionárskej štruktúry a vykonané mitigačné opatrenia.
18	Str. 30, ods1.	Dopísať vynútené investície.	V celom dokumente absentujú vynútené investície. Treba uviesť do akej hĺbky sú vyriešené, aspoň kvalitatívne popísať. Pri takto rozsiahlom projekte sa dajú predpokladať vynútené dopravné, parkovacie, environmentálne, sieťové atď. vynútené investície.	Akceptované So žiadnymi vynútenými investíciami sa nepočíta. Kúpele mali v minulosti výrazne vyššiu kapacitu a preto disponujú dostatočným napojením na všetkú potrebnú infraštruktúru (dopravnú, energetickú...). Investície do infraštruktúry v rámci areiálu kúpeľov sú súčasťou projektu.

				Táto skutočnosť bola zakomponovaná do novej kapitoly 3.3.
19	Str. 30, ods. 3	Prehodnotiť, respektíve uviesť skôr v dokumente možnosť využívania kúpeľov ako dom sociálnych služieb.	<p>V celom dokumente sa nespomína možnosť “transformácie” ubytovacích kapacít na dom sociálnych služieb. Ak to je reálna možnosť, treba to uviesť v skôr v dokumente (možnosť aj v rámci boxu) a nie len v analýze citlivosti.</p> <p>Vzhľadom na výšku investície, by šlo o veľmi lukratívny a drahý dom sociálnych služieb.</p>	<p>Neakceptované</p> <p>možná transformácia vybraných menších LD na DSS v prípade nedostatočnej vyťaženia kúpeľov je spomenutá ako mitigačné opatrenie pri analýze rizík (projekt by stal nenávratným v prípade, že by obsadenosť bola o 7% nižšia než sa predpokladá) a nie ako samostatná alternatíva projektu (nezhoduje sa totiž so stanovenými cieľmi).</p> <p>Pre prípadné využitie vybraných kapacít pre účely DSS by bolo potrebné vytvoriť samostatný biznis plán a novú štúdiu uskutočniteľnosti.</p>

CELKOVÉ HODNOTENIE (recenzent/ka vyplní túto časť po vysporiadaní sa s pripomienkami analytickou jednotkou):

Predložený dokument prezentuje kvalitné a dôkladné spracovanie, a preto odporúčam jeho schválenie. Vzhľadom na absenciu sektorovej metodiky pre vypracovanie štúdií uskutočniteľnosti a analýzy nákladov a prínosov, je dôležité podotknúť, že úroveň detailu a hĺbka do ktorej materiál ide je chvályhodná. Štruktúra dokumentu sa vyznačuje jasnosťou, prehľadnosťou a ľahkou čitateľnosťou, čo prispieva k celkovému pozitívnemu dojmu.

Do budúcnosti, v prípade, že bude dostupná CBA metodika pre zdravotníctvo, a bude sa robiť nová aktualizovaná CBA analýza kúpeľov, odporúčam kvantifikovať ekonomické benefity, nakoľko sa jedná o jednu z hlavných číť CBA.

[1] Výber medzi: 1. analýza (komplexný analytický materiál s návrhmi konkrétnych systémových opatrení); 2. komentár (rozsahovo menší analytický materiál venujúci sa konkrétnemu čiastkovému problému); 3. manuál (metodické usmernenie vyplývajúce z potreby zjednotenia procesov a postupov v konkrétnej oblasti).

[2] Formát 1 pre komentár/manuál (2 recenzenti bez povinného odborného workshopu); Formát 2 pre analýzu (3 recenzenti a povinný odborný workshop).

[3] Do tabuľky značiť pripomienky zásadného metodologického a obsahového charakteru (nie štylistické či gramatické opravy).

[4] Vyplní analytická jednotka: pripomienka bola akceptovaná / pripomienka nebola akceptovaná a zdôvodnenie / pripomienka bola čiastočne akceptovaná a zdôvodnenie.